

УДК:378.147.88

СТУДЕНТТЕРДИН ГЕОГРАФИЯГА БОЛГОН КЫЗЫГУУСУН АРТТЫРУУДА
ГЕОГРАФИЯЛЫК ИЙРИМДЕРДИН МААНИСИ

Базарбаева Г.Б. – окутуучу, kyrgyz-kyz93@mail.ru
Султанов Ж.М. – ага окутуучу, ekongeogr@mail.ru
Зулушова А.Т. – улук окутуучу, ОшМУ,
zulushova68@mail.ru
Абдукахор кызы Акылай, студент ОшМУ, Ош
шаары, Кыргыз Республикасы

Аннотация: Макалада студенттерди ийрим иштерин уюштуруу аркылуу географияга болгон кызыгуусун арттыруу, көрсөтмө куралдарды даярдоо, кабинетти жасалгалоо, экскурсия жүрүштөрдү уюштуруу жана кесипке багыттоо иштерин жүргүзүү жагы актуалдуу экендиги каралды. Студенттердин өз алдынча көйгөйлөрдү чечүү компетенциясын калыптандырууда ийрим иштеринин таасири чоң экендиги талашсыз.

Ачкыч сөздөр: ийрим, студент, экскурсия, кабинет, карта, география, усул, көрсөтмө курал, педагог, прибор.

ЗНАЧЕНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ КРУЖКОВ В ПРИВЛЕЧЕНИЕ ВНИМАНИЯ У
СТУДЕНТОВ К ГЕОГРАФИИ

Базарбаева Г.Б. – преподаватель, kyrgyz-kyz93@mail.ru
Султанов Ж.М. – старший преподаватель,
ekongeogr@mail.ru
Зулушова А.Т. – старший преподаватель, ОшГУ
zulushova68@mail.ru
Абдукахор кызы Акылай, студент ОшГУ,
г.Ош, Кыргызская Республика

Аннотация: В статье рассматривается актуальность повышения интересов к географии через организацию кружковых работ, подготовки показательных материалов, оформления кабинетов, походов на экскурсии, а также организации профессионально-ориентировочных работ. Бесспорным является то, что роль кружковых работ велика в рассмотрении компетенции студентов в самостоятельном решении различных задач.

Ключевые слова: кружок, студент, экскурсия, кабинет, карта, география, метод, наглядное пособие, педагог, прибор.

THE IMPORTANCE OF GEOGRAPHICAL CIRCLES IN INCREASING STUDENTS'
INTEREST IN GEOGRAPHY

Bazarbaeva G.B. – lecturer, kyrgyz-kyz93@mail.ru
Sultanov Zh.M. – art lecturer, ekongeogr@mail.ru
Zulushova A.T. – art lecturer, zulushova68@mail.ru
Abdukakhor kzy Akylai, student OshSU,
Osh city, Kyrgyz Republic

Annotation: The article discusses the importance of increasing students' interest in geography through the organization of circles, the preparation of visual aids, the decoration of the audience, the organization of excursions and career guidance. Undoubtedly, the work of the circle has a great influence on the formation of students' competence to solve problems on their own.

Key words: circle, student, excursion, cabinet, map, geography, method, visual aids, educato, appliance.

ИЙРИМ ИШТЕРИ – илим, адабият, искусство маселелерин тереңдеп үйрөнүү үчүн студенттердин өз демилгелери менен жана педогогдордун көмөктөрү аркылуу уюштурулган бирикмелер. Ийрим иштеринин милдеттери: студенттердин билимин тереңдетүү, кеңейтүү, алардын кызыкчылыгын жана мүдөөсүн канааттандыруу, чыгармачыл жөндөм-шыктарын өнүктүрүү, практикалык билгичтиктерин, көндүмдөрүн калыптандыруу, коомдук эмгектерге катыштыруу жана тартуу болуп эсептелет [1].

Студенттер үчүн уюштурулган географиялык ийрим – салттуу классикалык окуу предметин сакталышына үндөп, ошону менен катар пайдаланылбаган (резервтеги) билим-өнөрлөрүн толук маанисин ачып көрсөтүү, эң башкысы анын структурасын сактоо менен тереңдетип окутууга көндүрүү.

Педагогикалык багыттагы адистерди даярдап чыгарган соң окуп жаткан багыты боюнча билимдерин тереңдетип билген жана билимин мектепте практикалык жумушунда колдоно алган адистерди даярдап чыгарууга милдеттүүбүз.

Географияны жеткиликтүү окуп-үйрөнүүдө ийрим иштери бардык катышуучуларга толук мүмкүнчүлүк берет. Мисалы:

- студенттер менен биргеликте географиялык көрсөтмө куралдарды жасоо;
- географиялык номенклатуралар, карта, контур карталар менен иштөө;
- экскурсия-жүрүштөрдү уюштуруу;
- кесипке багыттоо иштерин жүргүзүү;

Студенттер менен биргеликте географиялык көргөзмө куралдарды даярдап жасоону эки түрдүү жол менен ишке ашырсак болот.

1) Кабинет жасалгасы – география предметин окутууда практикалык билимин жогорулатуунун негизи болуп географиялык кабинет жана географиялык аянтча негизги ролду ойнойт.

Географиялык кабинетти жабдууда төмөндөгүдөй мазмундар эске алынышы керек:

- **Эстетикалык мазмуну.** География кабинетин түзүп жабдыганда сөзсүз алардын эстетикалык жагдайына көңүл буруу зарыл. Бул жагдайда коюлуучу аспаптар, приборлор, такталар, дубал газеталар, жазуулардын эстетикалык жагын эске алуу менен жасалгаланып коюлушу өтө маанилүү.

Айрым бир маанилүү дубал газета начар жасалгаланса, катары жок орнотулса, анда ал объектилердин барк-баасы төмөндөп, өз маанисин жоготушу мүмкүн. Кабинетке коюлуучу, илинүүчү ар бир прибор-буюм менен такта-жазуулардын эстетикалык жагы абдан кылдат эске алынса анын баалуулугу ошончолук жогорулайт.

- **Жеткиликтүүлүгү.** География предметин окуп-үйрөнүүдө керектүү болгон жабдуулардын мүмкүн болушунча толук болушу анын жеткиликтүүлүгү же толук камсыз болушу деп эсептелинип, өзүнчө мазмун катары каралат. Анда география предметин толук өтүүгө зарыл болгон карталар менен чиймелер, окуу көрсөтмө куралдары, окутуунун техникалык каражаттары, моделдер менен приборлор, таратылып берилүүчү дидактикалык материалдар, окуу китептери, методикалык жана саясий адабияттар, байкоо жүргүзүүнүн жана край таануу иштеринин материалдары, кабинетти пайдалануунун эрежелери, чиймелери, ал гана эмес аптечкасы менен камсыз кылынуусу керек. Демек, ушундай шарт түзүлгөндө гана кабинет жеткиликтүү денгээлде болот.

- **Жабдууларды жайгаштыруунун мазмуну.** Жабдуулардын кабинетке жайгаштырылышы өтө чоң мааниге ээ. Жабдуулар топ-тобу, системасы, тематикасы, мазмуну, максаты боюнча иреттүү болуп, улам биринен сала бири удаалаш жайгашууга тийиш [2]. Мисалы, Н.Н.Баранскийдин "Бир да предмет география сыяктуу көрсөтмөлүүлүккө жана кызыктуулукка муктаж эмес" деген акылман сөзү дубалдын үстүнкү жээгине жазылып коюлушу керек [3].

2) Көрсөтмө куралдарды даярдоо – географиялык жасалгалар, макеттер, сувенир-белектер, глобус жана атайын географиялык карталарды кездеме, кагаз бетине тигүү менен

ишке ашырууга болот. Көргөзмө куралдарды даярдоо аркылуу салттуу билимдерди өздөштүрүүгө да мүмкүнчүлүк түзүлүүдө. 1-2-сүрөттө көрсөтүлгөндөй ар бир ийримдин катышуучусу өзүнүн кол өнөрчүлүгү менен географиялык көргөзмө куралдарды жасайт жана тигет.

1-сүрөт . Кыргыздын улуттук килеминин бетине Кыргызстандын картасын түшүрүү.

2-сүрөт. Студенттер жасаган көрсөтмө куралдарды ийрим учурунда пайдалануу.

Географиялык номенклатуралар жана карта менен иштөө менен студенттердин активдүүлүгүн жана географияга (картага) болгон кызыгуусун өстүрүү, ошондой эле сүрөт, карта, контур карта чийүү чеберчилиги менен иштеп, терең маалыматка ээ болушат. Мындан сырткары ар түрдүү картага байланышкан муз жаргычтар аркылуу да катышуучулардын умтулуусу өсөт. Мисалга алсак, оюн аркылуу.

Экскурсия-жүрүштөрдү уюштуруу. Экскурсия — педагогдун жетекчилиги астында табигый шарттарда үйрөнүлүүчү кубулуштарга байкоо жүргүзүү үчүн факультеттен сырткары жакка же атайын түзүлгөн коллекциялар сакталган (музейлер, көргөзмөлөр) жайларга ийримдин катышуучуларынын уюшулган түрдө чыгышы [4].

Экскурсиялык жүрүштөр 3 этап менен уюштурулат:

- 1) экскурсиялык жүрүштөрдү уюштурууда алдын ала даярдыктарды жүргүзүү;
- 2) экскурсияга чыгуу жана зарыл болгон материалдарды иликтөө, жыйноо;
- 3) экскурсиянын жыйынтыгын чыгаруу.

Экскурсиянын объектиси, мөөнөтү жана максаты алдын ала аныкталып, окуучуларга өз убагында маалымдалат. Окуучуларга тиешелүү маалыматтарды жана зарыл болгон окуу каражаттарын даярдоо боюнча ар бирине тапшырмалар берилет.

Изилдөө объектисин ар тараптан изилдөө боюнча методика жана каражаттар (ченөөчү аспаптар, фотоаппараттар, байкоо техникасы жана башкалар) аныкталат [5].

Географиялык объектилерди окуп-үйрөнүүдө экскурсия-жүрүштөр активдүү жана эффективдүү усул болуп саналат. Географиялык ийримдин мүчөлөрүнүн катышуусунда өткөрүлүүчү экскурсия-жүрүштөр жаратылыш кубулуштарын жана географиялык объектилерди көрүп түшүнүүдө образдуулукту берет; студенттердин теориялык билимдери жана элестөөлөрү экскурсовод айтып берген конкреттүү жана так маалыматтар менен толукталат жана бышыкталат. Мындай жүрүштөр студенттердин өз алдынча ой жүгүртүп иштөөсүнө, байкоо жүргүзүүсүнө көмөк көрсөтөт.

Квалификациялуу жетекчилерсиз студенттерди экскурсияга жиберүүгө болбойт, андай экскурсиянын пайдасы аз жана кокустуу келет. Ар кандай экскурсияда экскурсовод мугалимдин ролу экскурсиянын уюштурулушуна жана өткөрүлүшүнө жооп берүүдөн, көргөзмөлүүлүктүн жана кызыктырып айтып берүү жолу менен окуучуларга таасир этүүнүн өзгөчө мүнөзүнөн турат. Экскурсиянын процессинде студенттер жетекчинин жардамы аркасында нерселердин, жаратылыштын кубулуштарынын жана коомдук турмуштун ар түрдүү жактарын ачып билишет. Окутуунун жана тарбия берүүнүн ажырагыс байланышы да экскурсия өткөрүү аркылуу иш жүзүнө ашырылат.

Экскурсия-жүрүштөр айлана-чөйрөдөгү кубулуштардын маңызын жана өнүгүү процессинин өз ара байланыштарын терең билүүгө жардам берет, жалпы жана географиялык кругозорун кеңейтип, географияга болгон кызыгуусун жогорулатат. Н.Н.Баранскийдин таамай айтканындай экскурсия — «географияны окуу китебинин беттеринен турмушка көчүрүү» [4].

Өзү жашаган жакынкы аймакка экскурсия-жүрүш жасоо менен биргеликте жүрүш убагында чогултулган экспонаттарды топтоштуруу да бир өзүнчө кызыгууну жаратат.

Кесипке багыттоо иштерин жүргүзүүдө география предметинин ролун ачып көрсөтүү зарыл. Мисалы, социалдык-личностук компетенттүүлүктү калыптандырууда мыйзам ченемдүүлүктү сакталышы жана географиялык, геоэкологиялык, экономикалык, демографиялык проблемалардын алдын алууда кесипти туура тондоонун багыттарын калыптандырууда предметтин өзгөчөлүгүн көрсөтө билүү зарыл.

Андан сырткары барган аймактын географиялык абалын тааныштырып, географиялык видео-роликтерин даярдап, презентацияларды жасап, социалдык тармактарга жүктөп таратуу менен географияга болгон кызыгуучулардын санын арттыруу керек. Ийрим иштерин уюштурууда биринчи кезекте студенттердин биргелешкен тобу жана сөзсүз түрдө кызыгуусу болушу зарыл. Географиялык ийрим аркылуу студенттердин активдүүлүгүн жогорулатуу менен бирге көмүскөдөгү билим-таланттарын ачып көрсөтүү аркылуу географиянын аброюн көтөрүү турат.

Адабияттар

1. Кыргыз педагогикасы энциклопедиялык окуу куралы, Бишкек – 2004. 92-б.
2. Базарбаева Г.Б., Исманалиев О.Т., Географияны окутууда география кабинетинин жана географиялык аянтчасынын мааниси. ОшМУ жарчысы, 2017, атайын чыгарылыш, 49-52б.
3. Баранский Н.Н. Методика преподавания экономической географии М.: “Пр” 1990.
4. Өз крайынды үйрөн. –Фрунзе, 1973. 3-4-б.
5. Зулушова А.Т. Мектепте география сабагында экскурсия өткөрүүнүн ролу жана актуалдуулугу. ОшМУ жарчысы, 2014, атайын чыгарылыш, 207-209-б.